

30. obljetnica osnivanja Ureda za nacionalnu sigurnost i Hrvatske izvještajne službe (1)

Tuđmanove tajne pobjedničke službe

Samo *Hrvatski tjednik* objavljuje istinu o tajnim službama koje su Tuđmanu pomogle da ostvari briljantnu pobjedu u Domovinskom ratu

Piše: JOŠKO BULJAN

Povijest UNS-a, HIS-a i hrvatske obavještajne zajednice jedna je od najljepših priča o velikim obavještajnim pobjedama i dio je veće priče o borbi hrvatskog naroda za samostalnost, slobodu i nezavisnost, dio najvažnije priče o stvaranju Republike Hrvatske i državnih institucija. UNS i HIS u tom svenarodnome pokretu za slobodu i nezavisnost nastali su od ljudi, mahom sudionika Domovinskoga rata, koji nisu bili profesionalni vojnici nego dragovoljci, rodoljubi i ratnici koji su dobili dvije nove zadaće: prvo, osigurati političkom vodstvu, u suradnji s drugim članicama obavještajne zajednice, relevantne i točne podatke potrebne za oslobađanje okupiranoga teritorija naše zemlje i rješavanje regionalne krize izazvane raspadom bivše Jugoslavije te, drugo, upoznati vodeće zemlje, tj. međunarodnu zajednicu – u suradnji s njihovim obavještajnim službama – s činjenicama o stvarnome stanju i u Hrvatskoj i u cijeloj regiji. Kako bi obavili te zadaće, trebalo je ustrojiti UNS i HIS i cijelu obavještajnu zajednicu.

Prošlo je trideset godina od osnivanja Tuđmanova Ureda za nacionalnu sigurnost. Nakon sarajevskoga primirja i dolaska UN-a u Hrvatsku, hrvatske su oružane snage dobile potrebni predah. S druge strane, srpske su snage iskoristile takav razvoj međunarod-

ne situacije da napadnu Bosnu i Hercegovinu. Ne gubeći ni sekunde, Hrvatske su oružane snage taj predah koristile za daljnje učvršćivanje i poboljšavanje svih sigurnosnih elemenata obrambenoga sustava. Već krajem 1992. predsjedniku Tuđmanu bilo je potpuno jasno da s obavještajnom zajednicom prošaranom starijima komunističkim kadrovima među kojima su pripadnici Uprave sigurnosti JNA imali visokopozicionirane suradnike (Labrador) ne će moći dobiti rat.

Tuđmanova vješta transformacija obavještajnoga sustava

Nakon prvih slobodnih višestranačkih izbora Tuđmanova Hrvatska demokratska zajednica, koja je uvjerljivo pobijedila, od samoga početka nastojala je ovladati policijskim snagama i unutar policije smještenom republičkom Službom državne sigurnosti (SDS). Još i prije izbora Tuđmanu je bilo jasno da se ne može osloniti na Teritorijalnu obranu (TO) koju je razoružao i kadrovski uništio Ivica Račan i SDP. Srpski nacionalizam ukorijenjen dugoročnom srpskom politikom unutar Saveza komunista (SK) Socijalističke Republike Jugoslavije, ali i unutar SK SR Hrvatske nije ostavio Hrvatima, koji su bili dio policijskoga i sigurnosnoga sustava, mnogo prostora za razmišljanje. U agresiji na Hrvatsku Srbi su se oslonili na svoju manjinu

u Hrvatskoj i JNA pa je tim i takvim Hrvatima ostala jedino hrvatska opcija. Nakon prvoga zasjedanja demokratski izabranoga i višestranačkoga Sabora 30. svibnja 1990. došao je kraj komunističke vlasti i režima. Hrvatska demokratska zajednica u nasljeđe je dobila i Službu državne sigurnosti, koja se deklarativno pokušavala transformirati u "moderanu službu" za zaštitu građana i države. U to vrije-

Detuđmanizatori su ih 2000. ukinuli, njihove arhive izdajnici su slali u Haag, a povjesničari ih i danas prešućuju

me na čelu SDS-a bio je Josip Perković, sada osuđeni ubojica. U SDS-u je ostalo 750 radnika, ostali koji se nisu mogli pomiriti s novom Hrvatskom, otišli su u mirovinu, a oni srpske nacionalnosti pobjegli su sa svim što su mogli ukrasti na okupirani dio hrvatske pod srpskom kontrolom. Među ovih 'lojalnih' 750 ostali su i po zadatku svi suradnici Uprave sigurnosti JNA. Početkom proljeća 1991. došlo je do promjene Zakona o unutarnjim poslovima (NN 19/91) te je SDS 18. travnja 1991. preimenovan u Službu za zaštitu ustavnog postupka (SZUP). Na čelo stare službe s novim imenom

postavljen je dotadašnji gradonačelnik Sinja Jerko Vukas dok je Josip Perković raspoređen u Ministarstvo obrane čime je uvedena dodatna nesigurnost među te zaostale kadrove. Donošenjem Zakona o obrani, koji je stupio na snagu 20. rujna 1991., te reformama u Ministarstvu obrane i organiziranjem Glavnoga stožera (GS) uspostavljene su nove vojne službe - Sigurnosno informativna služba (SIS) i Vojna obavještajna služba (VOS). Prva je trebala djelovati u sklopu Ministarstva obrane, a druga u sklopu Glavnoga stožera. Ta reforma nije išla lako budući da su bivši oficiri JNA, odgajani i školovani u totalitarnom komunističkom režimu, uporno tražili da SIS bude organiziran unutar Glavnoga stožera, a ne unutar Ministarstva obrane kako su zahtijevali standardi demokratskoga zapadnog svijeta. Ustrojem Ministarstva obrane, koji je predsjednik Tuđman potpisao 13. studenoga 1991., konačno je definiran status SIS-a i VOS-a, kao modernih vojnih službi. Gojko Šušak kao ministar obrane imao je na raspolaganju SIS kao vojnu kontraobavještajnu službu, a Glavni stožer imao je VOS za obavještajne pripreme vojnih operacija. Tako je dovršena prva faza procesa organiziranja hrvatske obavještajne zajednice s jednom civilnom i dvjema vojnim službama (SZUP, SIS i VOS) kojima je koordinirao prethodno osnovani Ured za zaštitu ustavnoga poretka (UZUP). UZUP je osnovan Odlukom predsjednika Tuđmana 27. svibnja 1991. kao svojevrsna krovna sigurnosno-obavještajna organizacija. Za pročelnika Ureda postavljen je Josip Manolić. UZUP nije ispunio očekivanja predsjednika Tuđmana. UZUP se trebao baviti analizom i koordinacijom rada postojećih službi što Manolić kao komunistički spletkar nije nikako prihvatio. Umjesto toga, on je UZUP pretvorio u paraobavještajnu službu s kojom je spletkario sa starijim komunističkim kadrovima i njihovim suradnicima od kojih su mnogi bili na vezi Uprave sigurnosti JNA. U takvom okruženju predsjednik Tuđman u najvećoj tajnosti naložio je Miroslavu Tuđmanu da s ministrom obrane Gojkom Šuškom izabere malu i pažljivo probiranu skupinu časnika koji su se do kraja te 1992. pokazali kao moralni, poštenu, nepotkupljivi i hrabri borci za Hrvatsku. Toj tajnoj skupini Tuđman će povjeriti izradu ustroja nove hrvatske obavještajne zajednice. Kada je ustroj bio gotov, Miroslav Tuđman predstavio je Predsjedniku Republike ustroj i skupinu časnika koji su ga uradili i na koje računa kao prve hrvatske obavještajne časnike. Još u prilazu tom stolu Tuđman je u hodu upitao: I. kako će se zvati nova služba? A kako će se zvati nego UNS – Ured za nacionalnu sigurnost, odgovorio je predsjedniku ministar

obrane Gojko Šušak. Nakon što je prezentacija ustroja prošla, predsjednik Tuđman bio je zadovoljan ustrojem i imenom nove obavještajne organizacije te je naložio je da se izrade svi dokumenti potrebni za ukidanje UZUP-a i osnivanje UNS-a. Manolićev UZUP ukinut je 21. ožujka 1993. godine.

Ured za nacionalnu sigurnost Republike Hrvatske

Odlukom predsjednika Tuđmana, istoga dana, 21. ožujka 1993. osnovan je Ured za

Ured za nacionalnu sigurnost nije bio pravni sljednik niti jedne obavještajne ili sigurnosne organizacije bivše države, nije preuzeo ničiji arhiv, ljude, sredstva i metode rada, niti bilo što drugo. Model hrvatske obavještajne zajednice rađen je na temelju iskustava zapadnih zemalja, primarno američke obavještajne zajednice, a osnovnu jezgru sustava čine dvije civilne i dvije vojne službe

nacionalnu sigurnost (UNS). Ured za nacionalnu sigurnost nije pravni sljednik niti jedne obavještajne ili sigurnosne organizacije bivše države. Osnivanje UNS-a bio je svojevrsan obavještajni *reset*. Ured za nacionalnu sigurnost nije preuzeo ničiji arhiv, ljude, sredstva i metode rada, niti bilo što drugo. Samo dva mjeseca kasnije, točnije 17. svibnja 1993., svi planovi za novu hrvatsku obavještajnu zajednicu oživotvoreni su donošenjem Zakona o Uredu za nacionalnu sigurnost. Donošenjem Zakona počelo je stvaranje i razvoj UNS-a i

obavještajne zajednice u Hrvatskoj. Model hrvatske obavještajne zajednice rađen je na temelju iskustava zapadnih zemalja, primarno američke obavještajne zajednice, a osnovnu jezgru sustava čine dvije civilne i dvije vojne službe. Tako je Ured za nacionalnu sigurnost (UNS) postao državno izvršno tijelo koje uskladuje, usmjerava i nadzire rad tijela državne uprave u vezi s obavljanjem poslova nacionalne sigurnosti. Novoosnovani Ured za nacionalnu sigurnost prema tom Zakonu uskladuje rad državnih ministarstava u obavljanju poslova nacionalne sigurnosti, usmjerava i nadzire rad obavještajnih i protuobavještajnih službi, objedinjuje, raščlanjuje i procjenjuje obavještajne podatke i izvješća potrebna za obavljanje ustavnih ovlasti Predsjednika Republike i Vlade RH, skrbi za protuobavještajnu zaštitu i osiguranje Predsjednika Republike, Hrvatskoga državnog sabora i Vlade RH te objekata kojima se oni koriste. Za obavljanje ovih poslova unutar UNS-a uspostavljene su po djelokrugu rada i različitim metodama rada sljedeće službe: Hrvatska izvještajna služba (HIS), Nadzorna služba, Stožer osiguranja. Radi obavljanja stručnih poslova u UNS-u ustrojene su i sljedeće stručne službe: Nacionalna služba elektroničkog izviđanja (NSEDI) i Obavještajna akademija.

Odmak od komunističke tajne policije glavni je motiv stvaranja modernih hrvatskih službi devedesetih. Umjesto slušanja što tko govori po kavanama, spletkarenja i spašavanja stanova ili vikendica "klasića" koji su se odlučili za drugu stranu, moderne su se službe usmjerile na prikupljanje informacija o neprijatelju i na borbu protiv neprijateljske agature. Te su dvije stvari bitno različite: dok je protuobavještajni posao sličan policijskome, obavještajni rad nije, on je zabranjen (zato mora biti tajan) i više nalikuje na rad nekoga državnog gusara. Stare jugoslavenske službe nisu radile te razlike, dapače, često su bili povezani s kriminalnim miljeom (uostalom, Arkan je odrađivao prijave poslove za jugoslavensku tajnu službu). Obavještajna služba bježi od kriminalaca kao od crnoga vraga jer gdje su kriminalci, tamo je i nečija policija pa se tako riskira razotkrivanje. Odvajanjem obavještajnih od protuobavještajnih službi stvorene su i organizacijske pretpostavke za razvoj tehničkih metoda ili ljudskih izvora potrebnih za obranu zemlje u ratu. I to je sve bilo na leđima novih ljudi koji nisu imali veze s jugoslavenskim službama, dragovoljcima ili civilima koji su se odazvali na mobilizaciju. To je možda najvažniji ključ budućih pobjeda.

(Nastavlja se)

